

<https://doi.org/10.32405/2411-1309-2021-27-257-263>

УДК 378.147:51

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-МЕТОДИЧНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВИТИ

Олена Соцька,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти,
Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського
м. Одеса, Україна

 <https://orcid.org/0000-0001-6013-4527>

 happy0479@gmail.com

Ірина Непомняца,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти,
Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського
м. Одеса, Україна

 <https://orcid.org/0000-0001-7313-6169>

 irabant316@gmail.com

У статті відзначено, що зміна цілей та цінностей освіти тягне за собою зміни не тільки характеру освітнього процесу, а й позиції та ролі майбутнього педагога дошкільної освіти у цьому процесі. Це передбачає зміну структури, змісту, стилю педагогічної діяльності майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти. Відзначено особливості психолого-педагогічного супроводу формування професійно-методичної спрямованості майбутніх фахівців дошкільної освіти. Виокремлено основні проблеми, які стоять перед майбутніми фахівцями дошкільної освіти. Доведено, що в сучасних умовах потрібна інша організація освітнього процесу: створення умов вибору предметів та курсів, модульна організація навчання, варіативні освітні та навчальні програми, різноманітність видів та форм самостійної роботи, вибір навчальної літератури.

Ключові слова: психолого-педагогічний супровід, дошкільна освіта, професійно-методична спрямованість, підручник.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Педагогічна освіта — це особлива сфера людського знання. Від рівня освіченості та мобільності педагога багато в чому залежить майбутнє не тільки самої освіти, а й загалом суспільства. Тому формування та розвиток педагогічних компетенцій у студентів та практиків є не тільки вузькопрофесійним завданням профільних вишів, коледжів, систем, а й завданням соціального характеру. При цьому йдеться не лише про різні його рівні (бакалаврат, магістратура, аспірантура тощо), але і про різні освітні щаблі.

Цілком логічно, що сьогодні все більш актуальним стає завдання зміни практики професійної школи, яка має відповідати сучасним завданням та специфіці майбутньої професії студентів, реалізовуватися через різноманітні форм, методів, технологій навчання, орієнтованих на проектування студентами власного індивідуального освітнього маршруту та, згодом, свого індивідуального стилю професійної діяльності. Для цього потрібна інша організація освітнього процесу: створення умов вибору предметів та курсів, модульна організація навчання, варіативні освітні та навчальні програми, різноманітність видів та форм самостійної роботи. Особливу роль тут відіграє вибір навчального підручника.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Протягом останніх років з'явилося багато досліджень, присвячених проблемі ролі підручника в психолого-педагогічному супроводі формування професійно-методичної спрямованості майбутніх фахівців дошкільної освіти. Науковці відзначають, що у педагога все більше виникає потреба у виконанні різноманітних функцій: транслятора інформації, академічного консультанта, онлайн консультанта, тьютера, фасилітатора, розробника навчальних матеріалів, і друкованих, і електронних тощо (Бех, 2003, с. 22)

У своєму дослідженні ми дотримуємося думки Ю. В. Бикова (Биков, 2008, с. 341), який розглядає поняття «професійної компетенції» як динамічний, процесуальний бік професійної підготовки майбутнього фахівця дошкільної освіти, характеристику професійного розвитку як діяльнісну, так і мотивовану певною специфікою — це і інтегральна діяльність — особистісна характеристика майбутнього педагога та, одночасно, сфера застосування його професійних можливостей. Таке об'єднання якості роботи, особистих якостей, здатності до самостійної роботи, роботи з підручником, розвиненого логічного мислення, комунікативних навичок та вербальних здібностей, професійної гнучкості, професійних знань, здатності застосовувати знання, обумовлено тим, що вихователь закладу дошкільної освіти — багатопредметник, а сфера його професійної діяльності особлива — інтеграційна. Окрім того, найважливішою психологічною умовою, що сприяє виникненню та розвитку професійної компетенції майбутнього вихователя, є професіоналізація його психологічної підготовки, яка полягає в докорінній зміні ролі та змісту психологічного знання, інтегрованого з усіма іншими аспектами навчання в єдиному, професійно значущому для студента, професійному просторі (Вамбер, 2018, с. 56).

Розглянемо в цьому контексті два аспекти проблеми підготовки вихователів закладів дошкільної освіти: її безперервність і наступність. Здається, це дуже значущі фактори, які можуть забезпечити досягнення освітнього результату.

Як правило, проблему дошкільної професійної освіти розглядають з декількох позицій: стосовно особистості, що означає постійне вдосконалення людини; стосовно освітніх процесів (освітніх програм, рівнів освіти); стосовно освітніх установ, коли безперервність пов'язана з особливою мережею освітніх установ, здатних задовольнити безліч освітніх потреб (Ломаковська, 2006, с. 56).

Аналіз теоретичних досліджень показує, що на сьогодні у психолого-педагогічній літературі найбільш широко представлений підхід до освіти, безперервної у просторі та часі. Відповідно до цього підходу безперервна професійна педагогічна освіта — це системно організований процес освіти людей протягом усього їхнього життя, що дає можливість кожній людині отримувати, оновлювати та розширювати знання, необхідні для успішного виконання різних соціально-економічних ролей у системі соціальних контрактів, обравши для цього ту освітню траєкторію, яка найбільш повно відповідає потребам особистості та освітнім запитам суспільства і відображає їх (Семиченко, 2001, с. 77).

Система безперервної професійної освіти покликана забезпечити як вертикальну, так і горизонтальну освітню мобільність людини протягом усього її життя. Перший компонент системи передбачає дошкільну професійну освіту, початкову професійну освіту, середню професійну освіту, вищу професійну та післявузівську освіту. Другий компонент в освітньому законодавстві про освіту називається системою (підсистемою) додаткової професійної освіти та передбачає оновлення, розширення та набуття нових знань і вмінь людини в рамках чинного освітнього цензу. У науковій літературі цей компонент, окрім іншого, називається підсистемою безперервної професійної освіти і повинен базуватися на принципах багаторівневості, багатоступінчастості, варіативності та гнучкості, багатофункціональності.

Дослідження також показують, що професійна освіта має основні властивості системи, а саме: універсальність, наступність, інтегративність тощо.

Формулювання цілей статті. Мета статті — проаналізувати роль підручника в психолого-педагогічному супроводі формування професійно-методичної спрямованості майбутніх фахівців дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи безпосередньо процес формування професійних компетенцій майбутніх фахівців дошкільної освіти, варто вказати на те, що формування професійних компетенцій неможливе без мотивації студентів, розвитку особистісних якостей, необхідних для оволодіння професійними знаннями та вміннями. Тому навчання студентів варто будувати на основі наступних принципів:

- мотиваційного забезпечення освітнього процесу,

- зв'язку навчання з практикою,
- свідомості та активності студентів у навчанні,
- отримання теоретичних знань та практичної діяльності з дітьми.

Для реалізації сучасних цінностей освіти необхідний новий педагог-професіонал, повинен мати такі професійні компетенції:

- усвідомлювати соціальну значущість своєї майбутньої професії, мотивацію до здійснення професійної діяльності;
- використовувати теоретичні та практичні наукові знання при вирішенні соціальних та професійних завдань;
- бути відповідальним за результати своєї професійної діяльності;
- володіти основами мовної професійної культури;
- застосовувати сучасні методики та технології для забезпечення якості освітньо-виховного процесу, щоб здійснювати педагогічний супровід вихованців, підготовку їх до свідомого вибору професії;
- організовувати співробітництво вихованців, підтримувати самостійність вихованців, їх творчі здібності;
- використовувати можливості освітнього середовища для формування універсальних видів освітньої діяльності та забезпечення якості освітньо-виховного процесу;
- розробляти сучасні педагогічні технології.

Усі ключові компетенції, які визначаються через основні знання, навички, вміння та види діяльності, вважаються однаково важливими, оскільки кожна з них сприяє успішному життю в суспільстві знань, готує до «навчання протягом усього життя». Багато компетенцій перекриваються та взаємопов'язані, одні істотно впливають на інші, але набуття компетенції здійснюється за принципом «learning by doing» — «навчання у діяльності».

Отже, на основі аналізу наукових джерел можна виділити наступні професійні компетенції майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. На перше місце виходять професійні знання, без яких неможлива жодна педагогічна діяльність. Причому акцент робиться вже на отримані компетенції, притаманні сучасному суспільству, науково-технічному прогресу, передовим технологіям. Тому перед викладачами закладів освіти стоїть велике завдання: дати ці знання, ці компетенції майбутнім вихователям закладів дошкільної освіти.

Перейдемо до наступної проблеми – якості підручників та навчальних посібників з педагогіки. Створення підручника нового покоління стає державним завданням, вирішення якого залежить від управління якістю навчальної літератури, насамперед на етапі її створення. Проблема якості навчальних посібників і підручників з педагогіки є складним для видавництва, що спеціалізуються на випуску навчальної літератури. Проте це стосується авторів підручників та викладачів, які за ними працюють.

Важливим питанням, що стосується підручника, є стиль викладу навчального матеріалу. Написати підручник чи навчальний посібник, як вже було зазначено, дуже складна робота. Необхідно використовувати в книзі перевірені педагогічною теорією та практикою наукові поняття, знати психологічні особливості студентів, вміти викладати зміст підручника доступною мовою тощо.

Ще одне питання, пов'язане з новими підручниками, — це їхня доступність. Незважаючи на те, що з'являються нові навчальні книги з педагогіки, вони недоступні студенту. В інтернеті можна знайти назву книги, її анотацію і, може, зміст. А далі видавець пропонує купити цю книгу і в електронному, і друкованому вигляді. Студенти цього не роблять, а користуються тими книгами, які доступні в інтернеті, тому більшість студентів вивчають дошкільну педагогіку за підручниками та навчальними посібниками, що вийшли у постперебудовний час.

Остання проблема — це формування наукових понять у студентів. Виділимо декілька етапів роботи над поняттями.

Перший етап — це первісне знайомство з навчальним матеріалом на рівні базових (фундаментальних) понять. Він передбачає розробку:

- науково-педагогічного глосарію;
- виділення основних педагогічних категорій кожного навчального курсу;
- представлення у кожній лекції та практичному занятті основних понять.

Другий етап пов'язаний із закріпленням знань основних понять у рамках енциклопедій та словників. Часто старі поняття наповнюються новим змістом і виникає потреба у їх перегляді, уточненні, іноді переосмисленні.

Третій, фінальний, етап пов'язаний із засвоєнням понять, які входять у конкретний розділ курсу. На цьому етапі необхідно чітко розвести слова «поняття», «категорія», «термін», «дефініція».

При роботі над конкретним поняттям необхідно знати етимологію слова, родове та видове поняття, суттєві та відмінні їх ознаки.

Але формування наукових понять починається з визначення їхнього змісту. Зміст категорій педагогіки має залежати від авторського погляду того чи іншого вченого, який видає педагогічні книги. Це допускається у дисертації, але не в підручнику. Вирішення цього складного завдання потребує великої роботи педагогічної спільноти.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, проблема професійної освіти — пріоритетна проблема, викликана до життя сучасним етапом науково-технічного розвитку і тими політичними, соціально-економічними та культурологічними змінами, що відбуваються у суспільстві; вона має комплексний міждисциплінарний характер. Суть професійної освіти полягає у розвитку цілісної професійної особистості. Багато її властивостей, з яких головними в контексті діяльності вихователів закладів дошкільної освіти ми вважаємо комунікативність, рефлексивність, емпатію, креативність, організаторські риси, просоціальну моти-

вацію, що спочатку не є професійними, але за певних умов починають виступати як професійна комунікативність, професійна рефлексія, професійна креативність, професійна емпатія, професійна мотивація, професійні організаторські риси. Такі компетенції є результатом інтеграції всіх рівнів і шаблів професійного розвитку, базуються на особливостях людини і характеризують її професійну індивідуальність.

Створення підручників та навчальних посібників з дошкільної педагогіки є сьогодні однією з важливих складових професійної діяльності педагога, проте написати підручник чи навчальний посібник – складне завдання.

Попит визначає пропозицію, тому сьогодні в інтернеті з'явилося чимало підручників та навчальних посібників з дошкільної педагогіки.

Використані джерела

- Бех, І. Д. (2003). Виховання особистості: навч.-метод. посібник: У 2 кн. Кн. 1. Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. Київ: Либідь.
- Биков, В. Ю. (2008). Моделі організаційних систем відкритої освіти. Київ: Атіка.
- Вембер, В. П. (2006). Навчально-методичні вимоги до електронного підручника. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання*. 4 (11). 50–56. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/6056/1/V_Vember_NPU_2006_IS.pdf
- Ломаковська, А. В. (2006). Інформаційно-комунікаційні технології — нова якість навчання та послуг: практико зорієнтоване дослідження. Київ: Інком.
- Семиченко, В. А., Заслуженюк, В. С. (2001). Психологічна структура педагогічної діяльності. Ч. 2. Київ: ВПЦ «Київський університет».

References

- Bekh, I. D. (2003). *Vykhovannya osobystosti: navch.-metod. posibnyk: U2 kn. Kn. 1. Osobystisno oriientovanyi pidkhid: teoretyko-tekhnologichni zasady*. Kyiv: Lybid (in Ukrainian).
- Bykov, V. Yu. (2008). *Modeli orhanizatsiinykh system vidkrytoi osvity*. Kyiv: Atika (in Ukrainian).
- Vember, V.P. (2006). *Navchalno-metodychni vymohy do elektronnoho pidruchnyka. Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Kompiuterno-oriientovani systemy navchannia*. 4 (11). 50–56. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/6056/1/V_Vember_NPU_2006_IS.pdf (in Ukrainian).
- Lomakovska, A. V. (2006). *Informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii — nova yakist navchannia ta posluzh: praktyko zoriientovane doslidzhennia*. Kyiv: Inkom (in Ukrainian).
- Semychenko, V. A., Zasluzheniuk, V. S. (2001). *Psykhologichna struktura pedahohichnoi diialnosti*. Ch. 2. Kyiv: VPTs «Kyivskyi universytet» (in Ukrainian).

Olena Sotska, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Theory and Methods of Preschool Education, South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky, Odesa, Ukraine.

Iryna Nepomniashcha, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Theory and Methods of Preschool Education, South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky, Odesa, Ukraine.

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL SUPPORT FOR THE FORMATION OF PROFESSIONAL AND METHODOLOGICAL ORIENTATION OF FUTURE PRESCHOOL SPECIALISTS

The article notes that changing the goals and values of education entails changes not only in the nature of the educational process, but also in the position and role of the future teacher of preschool education in this process. This involves changing the structure, content and style of pedagogical activities of the future teacher of preschool education. Peculiarities of psychological and pedagogical support of the formation of the professional and methodological orientation of future specialists of preschool education are noted. The main problems facing future specialists in preschool education are highlighted. It is proved that in modern conditions another organization of the educational process is needed: the creation of conditions for choosing subjects and courses, modular organization of education, varied educational and training programs, variety of types and forms of independent work, choice of educational literature.

Keywords: psychological and pedagogical support, preschool education, professional and methodological orientation, textbook.